

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال¹

شهرام شهبازی²
*محمد جعفر مهدیان³
معصومه مهدیان⁴

تاریخ پذیرش: 1391/11/01

تاریخ دریافت: 1391/09/13

چکیده

هدف: هدف این پژوهش شناسایی میزان مهارت و شناخت تفاوت‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن در اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد بود.

روش پژوهش: روش پژوهش توصیفی - پیمایشی و جامعه آماری کلیه 63 نفر عضو هیأت علمی تمام وقت دانشگاه آزاد واحد بروجرد در سال 91-1390 بودند. حجم نمونه به روش تصادفی طبقه‌ای طبق جدول مورگان 53 نفر انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته با روایی 0/88 و پایایی 0/83 بود. به منظور تحلیل اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی شامل درصد فراوانی و در آمار استنباطی از آزمون خی 2 و T تک متغیره استفاده شد.

یافته‌ها: بررسی معناداری آزمون در سطح $\alpha = 0/05$ و بزرگتر بودن T حاصله از مقدار بحرانی جدول نشان داد (54/7) درصد از اعضای هیأت علمی از تفاوت‌های پایایی‌ها در پایگاه‌های استنادی و تمام متن اطلاعات کافی ندارند و مهارت آنها در استفاده از پایگاه‌های استنادی با میانگین (1/83) و تمام متن با (2/66) پایین‌تر از سطح متوسط (3) قرار داشت.

نتیجه‌گیری: بر اساس تجزیه تحلیل یافته‌ها مشخص شد که مهارت و شناخت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن در سطح ضعیفی قرار دارد.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه دیجیتال، پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی، پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن، اعضای هیأت علمی، دانشگاه آزاد واحد بروجرد.

1 - مقاله حاصل طرح پژوهشی با کد 2573 دانشگاه آزاد بروجرد می باشد

2 - کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی و مدرس دانشگاه آزاد بروجرد
shahbaziir8@gmail.com

3- نویسنده مسئول، دکتری مدیریت آموزشی و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد بروجرد
mjmahdian@yahoo.com

4- کارشناس ارشد علوم تربیتی، عضو هیأت علمی دانشکده فنی و حرفه ای تزکیه بروجرد

مقدمه

یکی از مباحث مهم در تحقیقات و پژوهش‌های علمی، مطالعه و بررسی پیشینه تحقیقات، تعاریف عملیاتی و بررسی و گردآوری اطلاعات مرتبط با تحقیق است. اینکه چگونه این اطلاعات در اختیار محقق قرار گیرد همواره از مهمترین چالش‌های محققین بوده است در این مسیر ممکن است محقق با همه سعی و تلاشی که انجام می‌دهد نتواند منابع به روز و جدید را بدست آورد و در پی این عدم دسترسی اقدام به انجام تحقیقات کم‌اعتبار و تکراری نماید. اهمیت موضوع زمانی بیشتر می‌شود که محقق بر اساس تحقیقات خود اقدام به ارائه راه‌کارهایی می‌کند که با توجه به توسعه و پیشرفت علمی که از آن بی‌اطلاع بوده است کاربرد چندانی ندارد. بنابراین با توجه به وقت و هزینه‌ای که صرف نموده نتایج تحقیقاتش منجر به تولید علم نخواهد شد. علت این امر چیست؟ از آنجا که امروزه تأثیر تکنولوژی و فناوری در همه زمینه‌ها بر کسی پوشیده نیست در خصوص منابع اطلاعاتی نیز تغییرات پی‌درپی در علوم مختلف به همراه قابلیت‌های منابع اطلاعاتی الکترونیکی از طریق شبکه جهانی وب و با استفاده از ابزار و دانش مناسب قابل‌بازرسی و استفاده هستند. این منابع معتبر علمی شامل کتاب‌ها، نشریات، مقالات، کنفرانس‌ها و...، پیوسته تغییرات در علم را به دنیا معرفی می‌کنند. اهمیت پرداختن به شیوه‌های دسترسی به این اطلاعات تحت عنوان مهارت‌های سواد اطلاعاتی، موجب گردیده تا امروزه توجه بیشتری به این مقوله خصوصاً در جوامع علمی و دانشگاهی شود. از باب پرداختن به این مسئله به عنوان یکی از ابعاد سواد اطلاعاتی، باید متذکر شد که در کشور‌های پیشرفته مباحث مرتبط با سواد اطلاعاتی خصوصاً بازایی اطلاعات بر پایه فناوری از ابتدایی تا دانشگاه از جمله دروس مورد توجه دست‌اندرکاران آموزش است. این موضوع به خوبی در تحقیقات لارکین و پینس (larkin & pines, 2004) کرافورد (Crawford, 2006) و فاین (fain, 2011)، نشان داده شده است. اینکه افراد بتوانند به گونه‌ای آموزش ببینند که با درپیش گرفتن رفتار اطلاعاتی مناسب، نیازهای اطلاعاتی خود را برطرف نمایند در واقع مسیر را برای انجام پژوهش‌های خود هموارتر نموده‌اند. چرا که در جامعه «دانش، ارزشمندترین کالای هر جامعه و افراد با سواد اطلاعاتی مهم‌ترین منابع با ارزش جوامع می‌باشد» (alen, 2000). با ظهور قرن بیست و یکم، گسترش کاربرد اینترنت منجر به تولید حجم عظیمی از اطلاعات شده است. این موارد یادگیرندگان را با فرصت‌ها و چالش‌هایی روبرو ساخته است که برای برطرف کردن چالش‌ها و استفاده از فرصت‌ها باید دارای توانایی‌ها و مهارت‌هایی باشند تا آنها را فعال و خودراهبر سازد و مسئولیت یافتن اطلاعات برای حل مسائل‌شان را خود به عهده گرفته و این اطلاعات را در زندگی شخصی و شغلی به کار گیرند (alinejad et al, 2011).

در ایران نیز طی 5 سال اخیر با گسترش امکانات فناوری بر پایه اینترنت و همچنین گسترش جوامع اطلاعاتی، کم و بیش به مقوله سواد اطلاعاتی و جایگاه آن در حوزه اطلاع‌رسانی توجه شده است، زیرا با گسترش جوامع اطلاعاتی، مفهوم سواد از وجه سنتی خود به سواد اطلاعاتی که ملازم با سواد رایانه ای و بلکه بسیار فراتر از آن است گسترش یافته است (asareh, 2004).

اما همچنان موضوع در بین قشر تحصیل کرده جامعه جایگاه خود را پیدا نکرده است. جدای از این موضوع، مسئله مهمتر چگونگی دسترسی به این منابع علمی بسیار ارزشمند است. موضوعی که کمتر به آن پرداخته شده این است که چگونه و به چه شکل این منابع بازاریابی شوند و در پژوهش‌های جدیدتر در راستای تولید و توسعه علم مورد استفاده قرار گیرند. سؤالی که لازم است پیرامون آن تحقیق و بررسی‌های بیشتری صورت گیرد تا ضمن تعیین میزان این مهارت‌ها یعنی مهارت‌های دسترسی به منابع اطلاعاتی الکترونیکی که یکی از ابعاد سواد اطلاعاتی می‌باشد، موانع در این خصوص شناسایی و برطرف گردد. بر این اساس سؤال اصلی در این پژوهش بررسی میزان شناخت و مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی در حوزه پایگاه‌های استنادی و تمام متن می‌باشد که با بررسی و تحقیق در این خصوص و رفع موانع موجود، اشتیاق به امور پژوهشی در محققین افزایش یافته و نتایج پژوهش‌ها منجر به تولید علم خواهد شد.

امروزه موضوع سواد اطلاعاتی در اغلب کشورهای پیشرفته در صدر اولویت‌های آموزشی قرار گرفته است. به گونه‌ای که در سال 2002 وزارت آموزش و پرورش ایالات متحده آمریکا، سواد اطلاعاتی را به عنوان یکی از پنج هدف، در طرح آموزش ملی فناوری وارد کرد و اهمیت این موضوع که جامعه آکادمیک در زمینه دسترسی به اطلاعات توانمند شده و اطلاعات کسب شده را پس از ارزیابی استفاده نمایند، در اسناد بسیاری در طرح ملی آموزش فناوری مورد تأیید قرار گرفت (virkus, 2003).

شایسته است در ایران هم مسئولین دانشگاه‌ها و وزارت علوم توجه بیش از پیش به این مقوله مهم داشته باشند اعضای هیأت علمی نیز با توجه به نوع فعالیت خود که همانا پژوهش و آموزش می‌باشد باید سعی کنند اطلاعات به روز در خصوص موضوعات مورد تدریس و فعالیت‌های پژوهشی را از منابع اطلاعاتی بازاریابی کنند. این منابع می‌توانند از نوع الکترونیکی، چاپی، دیداری، شنیداری و... باشند. مهم این است که با راه‌های کسب اطلاعات، ارزیابی و استفاده آنها آشنا باشند. این مهارت‌ها در مجموع سواد اطلاعاتی آنها را تشکیل می‌دهد.

اعضای هیأت علمی زمانی که این مهارت‌ها را فرا گرفتند زمینه را برای یادگیری مادام‌العمر در خود بوجود آورده‌اند و به مرحله یادگیری خود هدایت شده می‌رسند. این افراد سیر یادگیری خود را از منابع چند رسانه‌ای الکترونیکی دنبال می‌کنند و به جای اینکه مرتباً

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال

توسط شخص دیگری برای یادگیری هدایت شوند، از هدایت خویش، بهرمنند می‌شوند (ng, 2008).

بنابراین ضروریست تا از طریق پژوهش‌های کاربردی این مهارت‌ها در جامعه علمی کشور ارزیابی گردد تا از این طریق، موانع و راهکارهای توسعه این مهارت‌ها مشخص شود و این موضوع، هم دامنه شناخت مسئولان را از سواد اطلاعاتی افراد نمونه آماری نشان می‌دهد و هم به توسعه و تولید علم منجر خواهد شد. و در نهایت راهکارهای مناسب را برای برون رفت از شرایط_ احيانا _ نامطلوب ارائه می‌کند.

در خصوص بررسی مهارت‌های بازتابی اطلاعات الکترونیکی از پایگاه‌های اطلاعاتی در جوامع علمی، تا کنون تحقیقات زیادی انجام شده است که برخی از این تحقیقات در این قسمت بیان شده است.

رقابی و شریفی (raghabi & sharifi, 2004)، درخصوص توسعه مهارت‌های استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تشکیل کارگاه‌هایی باهدف شناسایی منابع اطلاعاتی و آشنایی کاربران با چگونگی دسترسی و دریافت اطلاعات مورد نیاز را امری اجتناب‌ناپذیر برای جامعه هیأت علمی و توسعه دانش در کشور بیان نمودند.

مطالعات مدیرامانی (modiramani, 2004)، در این خصوص نشان داد که تقویت امکانات فناوری اطلاعات از جمله مواردی است که برای توسعه این مهارت‌ها در اعضای هیأت علمی، ضروری است.

فرج‌پهلوی و مرادی مقدم (farajpahlou & moradimoghadam, 2004)، در بررسی نظرات اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران درباره پایگاه‌های اطلاعاتی دریافتند که 2(67/%) درصد نیاز به آموزش شیوه‌های جستجوی اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی را ضروری مطرح کردند.

تحقیقات پورنقی (poornaghi, 2007)، نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس و علوم پزشکی شهید بهشتی در حد متوسط 2/53 درصد است و در حد مطلوبی قرار ندارد.

مقدس زاده (moghadaszadeh, 2007)، با بررسی سواد اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد مشهد دریافت که مهارت 2/85 درصد از اعضای هیأت علمی این دانشگاه در سطح خوبی قرار دارد در عین حال 5/52 درصد نیاز به آموزش جهت کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی را ضروری قلمداد نموده‌اند.

پژوهش باقرآبادی (bagherabadi, 2009)، با عنوان، بررسی سواد اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد و ارائه راهکارهایی برای آن» نشان داد که تفاوت معنا داری بین وضعیت موجود و مطلوب آنها در خصوص مهارت‌های استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی وجود دارد.

نتایج تحقیقات شهبازی (shahbazi, 2009)، نشان داد مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه اصفهان در خصوص بازتابی اطلاعات از منابع الکترونیکی با میانگین (2/72) پایین‌تر از سطح متوسط (3) قرار دارد.

بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی زابل توسط کیخا و دیگران (keykha et al, 2010)، نشان داد که مهارت های اعضای هیأت علمی در این خصوص رضایتبخش نیست و در سطح متوسط قرار دارد. باتوجه به نتایج حاصله از تحقیقات برجیان و خسروی (borgiyan & khosravi, 2012)، ضرورت دارد به ارتقاء سواد اطلاعاتی در دانشگاه ها توجه بیشتری شده و به برگزاری کارگاه های سواد اطلاعاتی، کلاس های آموزشی ضمن خدمت، آموزش زبان انگلیسی برای تقویت مهارت سواد اطلاعاتی بیشتر تأکید شود.

پژوهش برنارد و پوچ (Bernard & pooch, 2004)، بر لزوم استفاده اعضای هیأت علمی از سیستم های جستجوی پیشرفته اطلاعات در بازیابی اطلاعات الکترونیکی تأکید دارد و یافته ها استفاده ی کم اعضای هیأت علمی را از پایگاه های اطلاعاتی الکترونیکی نشان می دهد. در چندین مطالعه اخیر در خصوص اهمیت سواد اطلاعاتی برای دانشجویان مشخص شد که از طریق مهارت سواد اطلاعاتی دانشجویان با یافتن، مدیریت کردن و ارزیابی اطلاعات به روند انجام پژوهش های خود کمک می کنند (rowland et al, 2008؛ Consortium of Research Libraries, 2007).

پژوهش هایی که در خصوص استفاده از تکنولوژی و دریافت اطلاعات از این طریق انجام گرفته نشان می دهد که استفاده از منابع اطلاعاتی الکترونیکی دارای تأثیری شگرف بر رفتار اطلاع یابی کاربران داشته است و منجر به رشد و توسعه سواد اطلاعاتی افراد شده است (Committee of Inquiry into the Changing Learner Experience, 2009).

در پژوهش سکر و گیبسون (secker & gibson, 2011)، در دانشجویان دکترا که در مدرسه اقتصاد و علوم سیاسی لندن انجام گرفت مشخص شد که آنها علاقمند هستند که زمان قابل توجهی را به برنامه های تقویت مهارت های سواد اطلاعاتی اختصاص دهند، زیرا از طریق این مهارت ها بازخوردهای عالی در انجام پژوهش ها دریافت می نمایند.

نتیجه بررسی پژوهش ها حاکی از آن است که تقریباً در همه این منابع میزان سواد اطلاعاتی دانشگاهیان به چالش کشیده شده و مسئولین امر را به ارزیابی و اقدام برای بهبود شرایط برانگیخته است از مهمترین راهکارهای بیان شده توجه به بحث آموزش در این خصوص می باشد که به عنوان مهمترین عامل در افزایش مهارت ها قلمداد شده است نتایج تحقیقات نشان می دهد هر چند توجه به رشد فزاینده تکنولوژی و ویژگی های ممتاز منابع اطلاعاتی الکترونیکی و مهارت های سواد اطلاعاتی بر پایه فناوری ضروری می باشد، اما میزان شناخت، استفاده و ارتباط جوامع علمی با پایگاه ها و منابع اطلاعاتی از طریق شبکه جهانی وب و کتابخانه های دیجیتال در سطح مطلوبی قرار ندارد. بازیابی اطلاعات مرتبط با تحقیق در بین پژوهشگران از اهمیت ویژه ای برخوردار است در واقع یک پژوهش زمانی از اعتبار کافی برخوردار است که بررسی های جامع و کاملی را پیرامون موضوع مورد نظر انجام داده باشد این مهم

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال

زمانی محقق می‌شود که منابع گوناگون و معتبر علمی در اختیار محقق باشد و محقق نیز مهارت‌های لازم جهت ارزیابی و بازیابی این منابع را دارا باشد. در بررسی پیشینه‌ها مشخص شد که همه بررسی‌ها حداقل یک یا چند مؤلفه در خصوص ارزیابی سطح مهارت‌های جستجو و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته به عنوان یکی از ابعاد مهم سواد اطلاعاتی را در تحقیقاتشان مد نظر قرار دادند. بر این اساس این پژوهش نیز در راستای ارزیابی این مهارت‌ها و نظر به اهمیت آنها در فرایند تحقیقات، اقدام به طرح سؤالات پژوهشی در دانشگاه آزاد بروجرد و در جامعه آماری اعضای هیأت علمی این دانشگاه نمود.

پرسش‌های پژوهش

- 1- میزان شناخت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در خصوص تشخیص تفاوت بین پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن چقدر است؟
- 2- مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در زمینه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی به چه میزان است؟
- 3- مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در زمینه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن به چه میزان است؟

روش پژوهش

در این پژوهش جهت تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان استفاده شده است (kiyamanesh, 2007). براساس جدول کرجسی و مورگان برای اعضای هیأت علمی که دارای جامعه آماری 63 نفر بودند، حجم نمونه 53 نفر انتخاب شد. جهت دریافت اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد با توجه به اهداف پژوهش این پرسشنامه دارای قسمت‌های مختلف می‌باشد. قسمت اول پرسشنامه دارای 10 گویه اطلاعات عمومی در خصوص سواد اطلاعاتی و در قسمت دوم و سوم دارای 12 گویه مهارت استفاده از پایگاه‌های استنادی و تمام متن⁵، پرداخته است. برای روایی پرسشنامه از روایی محتوایی توسط ضریب کندال⁶ استفاده شد، که بر اساس نظرات 5 نفر از اساتید و متخصصین سؤالات مورد بررسی قرار گرفت و ضریب مذکور 0/88 محاسبه شد برای سنجش پایایی پرسشنامه پس از انجام یک مطالعه مقدماتی و تعیین واریانس سؤالات، ضریب آلفای کرونباخ⁷ 0/83 (seyf, 2003) محاسبه شد. به منظور تجزیه و تحلیل از شاخص‌های آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و برای تحلیل استنباطی داده‌های بدست آمده از ابزار اندازه‌گیری و روش آماری t تک متغیره وخی² استفاده شد.

¹ - پایگاه‌های اطلاعاتی در این پژوهش به گونه‌ای انتخاب شده است که از نظر موضوعی به تناسب، رشته‌های فنی و مهندسی، علوم پایه و علوم انسانی را پوشش دهد.

⁶-Cendal

⁷-Cronbach

یافته های پژوهش

در این قسمت به تجزیه و تحلیل داده های حاصل از ابزار اندازه گیری پرداخته شده است. سؤال اول پژوهش - میزان شناخت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در خصوص تشخیص تفاوت بین پایگاه های اطلاعاتی استنادی و تمام متن چقدر است؟

جدول (1) میزان اطلاعات اعضای هیأت علمی از تفاوت پایگاه های اطلاعاتی استنادی و تمام متن

شاخص های آماری	فراوانی	درصد
بلی	24	45/3
خیر	29	54/7
مجموع	53	100

بنابر اطلاعات حاصله اعضای هیأت علمی بیشتری از تفاوت دو پایگاه، اطلاعات کافی را ندارند.

جدول (2) نتایج آزمون خی دو تفاوت میزان اطلاعات اعضای هیأت علمی از پایگاه های اطلاعاتی استنادی و تمام متن

آماره خی دو	Df	سطح معناداری
0/47	1	0/49

طبق نتایج بدست آمده، آماره خی دو مشاهده شده در سطح $\alpha=0/05$ تفاوت معناداری را بین میزان اطلاعات اعضای هیأت علمی از پایگاه استنادی و تمام متن نشان نمی دهد.

سؤال دوم پژوهش - مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در زمینه استفاده از پایگاه های استنادی به چه میزان است؟

جدول (3) نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین میزان مهارت های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد بروجرد در استفاده از پایگاه استنادی E-

Database با میانگین فرضی (3)

میانگین فرضی	میانگین	انحراف معیار	T	سطح معناداری
3	1/83	1/23	4/02	0/001

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha=0/05$ استفاده شد که میانگین حاصله (1/83) از میانگین فرضی (3) کوچکتر بود.

Archive of SID

جدول (4) نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین میزان مهارت های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد بروجرد در استفاده از پایگاه استنادی E-Database با میانگین فرضی (3)

گویه	میانگین فرضی	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
میزان آشنایی با پایگاه های استنادی مؤسسه اطلاعات علمی ISI	3	2/22	2/04	2/75	0/008
میزان آشنایی با مؤسسه اطلاعاتی SCOPUS	3	1/92	1/84	4/26	0/001
میزان آشنایی با مؤسسه علوم استنادی جهان اسلام ISC	3	1/36	1/37	8/70	0/001

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha=0/05$ استفاده شد که میانگین های حاصله در گویه ها از میانگین فرضی (3) کوچکتر بود.

سؤال سوم پژوهش - مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در زمینه استفاده از پایگاه های تمام متن به چه میزان است؟

جدول (5) نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین میزان مهارت های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد بروجرد در استفاده از پایگاه های اطلاع رسانی E-Journal با میانگین فرضی (3)

میانگین فرضی	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
3	2/66	0/86	0/56	0/001

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha=0/05$ استفاده شد که میانگین حاصله (2/66) از میانگین فرضی (3) کوچکتر بود.

جدول (6) نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین میزان مهارت های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد بروجرد در استفاده از پایگاه های اطلاع رسانی E-Journal با میانگین فرضی (3)

گویه	میانگین فرضی	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
Science Direct	3	2/36	1/13	4/14	0/001

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال

0/42	0/006	1/19	2/87	3	Proquest
0/59	0/53	1/54	2/89	3	Elsevier
0/44	0/78	1/22	2/87	3	Sage
0/04	2/04	1/14	2/68	3	Springer
0/30	1/05	1/32	2/81	3	Oxford
0/009	2/71	1/22	2/55	3	Black well
0/77	0/29	1/41	2/94	3	Royal Society of chemistry (RSC)
0/001	6/07	1/22	1/98	3	Institute of physics (IOP)

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha=0/05$ استفاده شد که میانگین‌های حاصله در گویه‌های از میانگین فرضی (3) کوچکتر بود.

بحث و نتیجه‌گیری

سؤال اول پژوهش: میزان شناخت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در خصوص تشخیص تفاوت بین پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن چقدر است؟ نتایج بدست آمده در مورد میزان شناخت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد با پایگاه‌های استنادی و تمام متن و تفاوت این دو در ارائه منابع اطلاعاتی، نشان داد (54/7) درصد آنها نسبت به تفاوت ارائه اطلاعات در این پایگاه‌ها، اطلاعات کافی ندارند. این در حالی است که تشخیص تفاوت بین این دو یعنی پایگاه‌هایی که اطلاعات مرجع، شاخص‌های علم‌سنجی و کتابشناختی منابع⁸ نظیر عنوان، چکیده، انتشاراتی، اعتبار مجلات، مقالات، میزان استنادات نویسندگان، دوره، شماره و صفحه، سال و... را می‌دهد با پایگاه‌های تمام متن⁹ که متن کامل مقالات را در اختیار کاربران قرار می‌دهد، بسیار مهم است. یکی از مباحث مهم در زمینه علم و توسعه آن توسط جوامع علمی در کشورها تعیین اعتبار علمی و جایگاه بر اساس نتایج پژوهش‌ها در قالب مقالات علمی است تعیین این اعتبار یکی از وظایف مهمی است که پایگاه‌های استنادی بررسی و نشر آن را به عهده دارند، زیرا از این طریق مقالات تأثیرگذار در روند تولید علم توسط هر کشور مشخص خواهد شد و به دنبال آن جایگاه علمی کشورها نیز تعیین می‌شود، اما بر اساس نتایج

⁸ - Databases

⁹ - Journal (full text)

این پژوهش مشخص شد که اغلب اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد به دلیل اینکه اطلاعات کافی در این خصوص ندارند علاوه بر اینکه دچار سردرگمی در جستجوها می‌شوند نمی‌توانند در روند تولید علم نقش مؤثری ایفا کنند. چرا که نحوه جستجو در پایگاه‌های استنادی با توجه به قابلیت‌های آن را نمی‌دانند که نتیجه این ناآگاهی موجب افت علمی در دانشگاه خواهد شد. این در حالی است که نتایج سایر مطالعات از جمله پژوهش فرج‌پهلوی و مرادی مقدم (farajpahlou & moradimoghadam, 2004) نشان داد که 79/1 درصد اعضای هیأت علمی در این مهارت‌ها و در خصوص ابعاد سواد اطلاعاتی ضعیف هستند و نیاز به آموزش دارند.

سؤال دوم پژوهش: مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در زمینه استفاده از پایگاه‌های استنادی به چه میزان است؟

مهارت اعضای هیأت علمی در خصوص میزان آشنایی با پایگاه‌های استنادی مؤسسه اطلاعات علمی (آی اس آی) ¹⁰، اسکوپوس ¹¹ و علوم استنادی جهان اسلام ¹² کافی نبود. به طوری که نتایج بدست آمده از اجرای آزمون t تأیید کرد که آنها در این مهارت‌ها ضعیف می‌باشند. در حالی که سه مؤسسه مذکور از مهمترین مؤسسات نمایه‌مقالات و منابع معتبر علمی هستند. اعضای هیأت علمی از طریق این پایگاه‌ها علاوه بر آگاهی از منابع علمی معتبر و به روز در دنیا می‌توانند به اطلاعات استنادی مقالات و مجلات از جمله شاخص‌های ضریب تأثیر ¹³، شاخص هرچ یا اچ ایندکس ¹⁴ و سایر شاخص‌های بررسی اعتبار علمی مقالات و منابع بهرمنند شوند. و عدم آگاهی در این زمینه برای دانشگاه و اعضای هیأت علمی به عنوان مانعی بر سر راه توسعه علم می‌باشد. در این خصوص برونسکی (bronsky, 2004) در مطالعه‌ای که در جوامع و فرهنگ‌های مختلف در مورد سواد اطلاعاتی انجام داد یکی از عوامل مؤثر در بی‌اعتنایی افراد آکادمیک یک کشور را در نوشتن مقالات علمی و چاپ آن در مجلات معتبر، عدم آگاهی و اهمیت به موضوع مهارت‌های سواد اطلاعاتی، گزارش می‌دهد و معتقد است وقتی مدیران دانشگاه نسبت به تأثیر سواد اطلاعاتی در امور پژوهشی بی‌تفاوت باشند، معمولاً اعضای هیأت علمی نیز انگیزه لازم برای امور پژوهشی را از دست می‌دهند.

سؤال سوم پژوهش: مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در زمینه استفاده از پایگاه‌های تمام‌متن به چه میزان است؟

نتایج بدست آمده در خصوص مهارت اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در استفاده از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی تمام‌متن، نشان

¹⁰ - Institute Scientific Information (ISI)

¹¹ - Scopus

¹² - Islamic Science Citation

¹³ - Impact Factor

¹⁴ - h_Index

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال

می‌دهد که مهارت آنها در این خصوص ضعیف است. به عبارت دیگر، مهارت برای استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی نظیر ScienceDirect ، Proquest ، Elsevier ، Sage ، Springer ، Oxford ، Blackwell ، Society of chemistry RSC ، Royal ، Institute of physics (IOP) ، در بین اعضای هیأت علمی در سطح مطلوبی قرار ندارد و آنها نمی‌توانند از اطلاعات موجود در این پایگاه‌ها که به صورت متن کامل مقالات، دوره‌های مختلف مجلات، کتاب‌ها، خلاصه کنفرانس‌ها، کارگاه‌های علمی و ثبت اختراعات به نحو مطلوب استفاده کنند. در حالی که پایگاه‌های مذکور از مهمترین پایگاه‌های علمی هستند و هر فرد دانشگاهی خصوصاً اعضای هیأت علمی برای انجام تحقیقات نیازمند حداقل یکبار مراجعه به یکی از پایگاه‌های مذکور هستند، اما یافته‌های پژوهش‌شان می‌دهد که متأسفانه اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد فاقد مهارت لازم برای استفاده از منابع علمی این پایگاه‌ها هستند چنانچه این فرآیند در آینده ادامه یابد می‌تواند بر روند توسعه علمی دانشگاه آزاد بروجرد تأثیر منفی بگذارد و اساتید علاوه بر بی‌اطلاعی از تولیدات جدید علمی در دنیا، اقدام به انجام تحقیقات با پیشینه‌ای ضعیف خواهند نمود که در نهایت می‌تواند موجب سقوط رتبه بنیاد دانشگاه در مجامع علمی گردد.

بر اساس مطالعات انجام شده و بررسی یافته‌ها در این پژوهش پیشنهاد می‌شود دانشگاه نسبت به برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های علمی - تخصصی در خصوص مهارت‌های مرتبط زیر اقدام نماید.

1- یافته‌های پژوهش در جدول (1) ، (2) ، (3) و (4) نشان می‌دهد که «اعضای هیأت علمی آشنایی کافی با پایگاه‌های استنادی در مؤسسات اطلاعات علمی همانند آی اس آی، اسکوپوس و علوم استنادی جهان اسلام را ندارند» با توجه به اهمیت این مؤسسات در جریان تولید علم در رتبه بنیاد جهانی به لحاظ علمی، و انتشار استنادات علمی مقالات و مجلات از این طریق، به مدیران دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد پیشنهاد می‌شود در بین دو ترم تحصیلی کارگاه‌های آموزشی در خصوص معرفی این مؤسسات و تفاوت آنها با پایگاه‌های تمام متن برگزار کنند.

2- با توجه به نتایج پژوهش مبنی بر «عدم مهارت و آشنایی اعضای هیأت علمی در استفاده از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی تمام متن (E-Journal) در جداول (5) و (6)» به مدیران دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های آموزشی در خصوص جستجو و بازیابی ساده و نظام‌مند اطلاعات در این پایگاه‌ها برگزار نمایند.

3- پیشنهاد می‌شود دانشگاه آزاد بروجرد در خصوص برگزاری کارگاه تخصصی معرفی و استفاده از نشریات الکترونیکی رایگان موجود در کتابخانه‌های دیجیتال اقدام نماید.

منابع

- Allen L. (2000). *Information Literacy in higher education A Revolution in learning* [On line] www. Pages. Drexel. Edu /~la33/information literacy in Higher Education.htm> [1.jun 2011].
- Asare F. (2004). Information literacy in students with the necessary skills to access and use information, training users and the development of information literacy in libraries and information centers (*collection of articles*). Fattahi R efforts. Mashhad: the libraries, museums and documentation centers Razavi, pp: 221-215, [in Persian].
- Alinejad M. ; Sarmad MR. ; Zandi B. ; Shobeyri M. (2011). Information literacy and its role in teaching learning process. *Journal of Information and Library Research*, General, 17(2), 371-337,[in Persian]
- Bagherabadi A H. (2009). information literacy in university faculty and Guidelines. *For the Master's thesis at the University shahed of curriculum planning*,[in Persian].
- Bernard J; Pooch U. (2004). Assisting the searcher utilizing software agents for web Search system. *Electronic Networking Applications and policy*, 14(1), 19 – 33 Available From: <http://www.emralsight.com/research> register [Accessed 1February 2011].
- Borjiyan M; Khosravi F. (2012). Skills and information literacy librarian's compliance with the standard (ACRL). *In the Iran National Library*, 23(5), 191-178,[in Persian].
- Bronsky D.(2004). A New Schema for Information Literacy Improvement in EusCountries. *Journal of Information Management*, 5(4), 273-279.
- Committee of Inquiry into the Changing Learner Experience. (2009). Higher Education in a Web 2.0 World, JISC, London available at: www.jisc.ac.uk/publications/documents/heweb2.aspx.
- Crawford J. (2006). The Use of Electronic Information Services and Information Literacy: A Glasgow Caledonian University Study. *Journal of Librarianship and Information Science*, 38(1), 33-45.
- Fain M. (2011). Assessing Information Literacy Skills Development in First Year Students: A Multi – Year Study. *The Journal of Academic Librarianship*, 37(2), 109-119.
- Farajpahloo A; Moradimoghadam H. (2004). The views of faculty at Shahid Chamran University Iran seeking information about the educational programs they need to be educated as Aspects of information literacy and strategies for how to conduct these courses, information centers and museums Fattahi R effort, Mashhad: *the libraries and museums*, 246-223,[in Persian].
- Hepworth M. (2000). Developing Information Literacy programs in Singapore Information literacy around the world Advances in programs and Research Wagga. *New South Wales: Charles sturt university*, 51-65.
- Keykh B; Tahamtan I; Mohammadi MH. (2010). Survey information literacy faculty Zabol University of Medical Sciences. *Journal of Rostamineh* Number 3, 34-20,[in Persian].
- Kiyamanesh AR. (2007). *Methods of training evaluation*. Tehran, Iran: PayameNoor University publisher,[in Persian].
- Larkin E, Pines A. (2005). Developing Information Literacy and Research Skills in Introductory Psychology: A Case Study. *The Journal of Academic Librarianship*, 31(1), 40-45.
- Modiramani P. (2004). A Step towards Information Literacy: Evaluating a learning experience in Education Conference Mashhad basic practical information to users. Razavi Library, 3-4 June,[in Persian].
- Moghadaszadeh H. (2007). Evaluation of Information Literacy faculty of Islamic Azad University of Mashhad. *Journal of Information and Library Science*, 8: 65-57,[in Persian].

بررسی مهارت‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد بروجرد در شناخت تفاوت‌ها و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و تمام متن الکترونیکی در کتابخانه‌های دیجیتال

- Montazer GH; Salehnasiri F; Fathiyani M. (2006). Designing an information literacy development in Iran. *Journal of Planning in Higher Education*, 44, 131-109,[in Persian].
- Nazari M. (2005). An overview of the structure and content portal for teaching information literacy courses Graduate. Institute for Scientific Information and Documentation Center. *Journal of Science Technology*, 21(2), 84-71,[in Persian].
- Ng PT. (2008). Educational Reform in Singapore: from quantity to quality. *Edu Res policy prac*, 7(2), 5-15. Available from: <http://www.springer.com>.[Accessed 26 March 2011].
- Raghabi F; Sharif Sh. (2004). Planning designed to improve the quality of university education to achieve Information Sharif. Proceedings of the users and the development of information literacy instruction Library and Information Center.1 and 2 June. Mashhad: the libraries, museums and documentation centers Razavi, 257-274,[in Persian].
- Parirokh M. (2007). *Teach information literacy concepts, methods, and programs*. Tehran, Iran: ketabdar publisher,[in Persian].
- Poornaghi R. (2007). *Comparative study of information literacy librarian at Tehran University*. Shahid Beheshti . Training Teachers, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Iran University of Medical Sciences. Master's thesis, University of North Tehran Branch, Department of Human Sciences, [in Persian].
- Research Information Network and Consortium of Research Libraries. (2007). Researchers' Use of Academic Libraries and their Services, Rin, London, available from: www.rin.ac.uk/files/libraries-report-2007.pdf (Accessed 25 March 2011).
- Rowlands I; Nicholas D; Williams P; Huntington P; Field house M; unter B; Withy R; Jamali HR; Dobrowolski T; Tenopir C. (2008). The Google generation. *The Information behavior of the future, ASLIB Proceeding*, 4 (60), 290-310.
- Secker J; Gibson RM. (2011). Evaluating M1512: an information Literacy Course for PhD students. *Library Review*, 60(2), 96-107.rade-Pipe Available from: <http://www.emeraldinsight.com/0024-2535.htm>[Accessed 10 July 2011]
- Seyf AA. (2003). *Measuring, assessing and evaluating training*. Tehran, Iran: Doran publisher.
- Shahbazi SH. (2009). *Assess the skills of faculty and graduate students in the use of electronic database capabilities*. Finishing a Master's degree in Educational Planning, University of Isfahan,[in Persian].
- Virkus S. (2003). Information Literacy in Europe: A literature review journal *Information Research*, 8 (4). Retrieved March 15, 2008 from the world wide.